

ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ПРОЄКТНОГО НАВЧАННЯ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПРАЦІВНИКІВ СФЕРИ ПОСЛУГ ТА ТУРИЗМУ

Юлія Брик,

викладач біології, викладач методист ДПТНЗ «Тернопільське вище професійне училище сфери послуг та туризму», м. Тернопіль, Україна
<https://orcid.org/0009-0005-9043-4682>

Анотація. Стаття присвячена формуванню екологічної компетентності майбутніх працівників сфери послуг та туризму шляхом застосування технологій проєктного навчання. Визначено сутність екологічної компетентності майбутніх кваліфікованих робітників у сучасній педагогічній науці. Обґрунтовано ефективність застосування технологій проєктного навчання екологічного спрямування при організації освітнього процесу в училищі.

Ключові слова: сталий розвиток, професійна підготовка, екологічна компетентність, технології, проектне навчання, сфера послуг, туризм.

THE APPLICATION OF THE PROJECT LEARNING TECHNOLOGIES IN THE PROCESS OF FORMING THE ENVIRONMENTAL COMPETENCE OF FUTURE EMPLOYEES IN THE SERVICES AND TOURISM FIELD

Julia Bryk,

teacher of biology, methodologist Ternopil Higher Vocational School of services and tourism, Ternopil, Ukraine

Abstract. The article is devoted to the formation of environmental competence of future workers in the field of services and tourism through the application of project-based learning technologies. The essence of environmental competence of future qualified workers in modern pedagogical science is determined. The effectiveness of the application of project-based learning technologies of ecological direction in the organization of the educational process at school is substantiated.

Keywords: sustainable development, professional training, environmental competence, technologies, project training, service sector, tourism.

Сучасний фахівець будь-якого профілю повинен демонструвати не лише високий рівень професійних знань, але і мати сформований екологічний світогляд, який дозволить аналізувати і оцінювати власну виробничу діяльність відносно її дії на природне середовище, приймати обґрунтовані рішення в своїй роботі, уникати помилок, що завдають шкоди природі, або мінімізувати її.

Впровадження освіти в інтересах збалансованого (сталого) розвитку, екологічної освіти та виховання, просвітницької діяльності з метою формування в суспільстві екологічних цінностей і підвищення його екологічної свідомості є одним із пріоритетних завдань для досягнення однієї із стратегічних цілей державної екологічної політики (Верховна Рада України, 2019, Лютий 28).

Роботодавці все більше вимагають від своїх працівників бути більш компетентними, відповідально ставитися до використання природних ресурсів та вирішувати екологічні

проблеми. Формування в суспільстві екологічних цінностей і засад сталого споживання та виробництва неможливе без активної участі освітніх закладів.

Педагогічний колектив ДПТНЗ «Тернопільського вищого професійного училища сфери послуг та туризму», при організації освітнього процесу, зосереджує свої зусилля на формування у майбутніх робітників сфери послуг та туризму ключових, загальних і професійних компетентностей, необхідних для спроможності здійснювати професійну діяльність, успішної самореалізації у суспільстві та розв'язання життєвих проблем.

Екологічну компетентність запропоновано ввести до списку загальних компетентностей як інтегративну якість особистості фахівця, що виявляється в здатності вирішувати проблеми і завдання різної складності, які виникають у життєвих ситуаціях і професійній діяльності, а також ввести екологічну складову до змісту навчальних дисциплін усіх галузей знань (Радкевич, 2016).

Відповідно до визначених вченими поглядів на зміст професійної підготовки як на цілісну динамічну сукупність функціональних компонентів, у структурі змісту професійної підготовки майбутніх робітників: кравців, агентів з організації туризму, флористів, перукарів виокремлено екологічний компонент.

У дослідженнях вітчизняних учених охарактеризовано різноманітні підходи до трактування змістового наповнення поняття «екологічна компетентність». Вчені вважають її однією з ключових, а також розуміють як складову загальної, природничо-наукової, здоров'язбережувальної, міжпредметної, професійної, підкреслюючи самостійність екологічної компетентності як інтегрованого загальнокультурного показника.

Екологічну компетентність пов'язують із набуттям учнями системи знань про навколишнє середовище, практичного досвіду використання знань для вирішення екологічних проблем на локальному й регіональному рівнях, прогнозуванням відповідної поведінки й діяльності у професійній сфері й побуті, потребою спілкування з природою та бажанням брати участь в її відновленні та збереженні (Лукашенко, 2013).

Узагальнюючи різні дефініції поняття «екологічна компетентність», Г. Білецька (2013) підсумовує, що це складна інтегративна особистісна характеристика, що включає екологічні знання, здатність до екологічно доцільних видів діяльності, мотиви цієї діяльності, цінності та вольові якості, які визначають активну позицію особистості в сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального природокористування, і забезпечує вміння використовувати екологічні знання й досвід у життєвих і професійних ситуаціях і здійснювати професійну діяльність з позицій екологічної доцільності і обґрунтованості.

Дослідниця Л. Лук'янова (2009) вважає, що найбільш сутнісними характеристиками екологічної компетентності є: наявність певних ціннісних орієнтацій, світоглядної позиції, екологічної культури, мотивів природовідповідної діяльності; здатність інтегрувати, переносити й використовувати набуті знання і досвід у кожній конкретній ситуації з урахуванням обставин, що склалися; здатність і готовність приймати обґрунтовані рішення, обираючи оптимальний для певної ситуації варіант; комунікативні уміння, які надають можливість доцільно організовувати взаємодію з іншими людьми у межах екологічної діяльності; прагнення й здатність розвивати власний професійний, особистісний потенціал, набувати нові способи екологічної діяльності.

Отже, поняття екологічна компетентність набуває характеру універсального, міждисциплінарного, інтегрального та соціокультурного утворення. Формування

екологічної компетентності майбутніх працівників сфери послуг та туризму спрямовано на свідоме опанування системи знань про навколишнє середовище (соціальне і природне у їх взаємозв'язку і взаємозалежності); набуття практичного досвіду використання знань для вирішення екологічних проблем на локальному й регіональному рівнях; прогнозування відповідної поведінки й діяльності у професійній сфері і побуті; забезпечення готовності брати особисту участь у відновленні та збереженні природи.

Формування екологічної компетентності в училищі забезпечується, переважно, предметами природничих дисциплін, віднесених до блоку дисциплін загальноосвітньої підготовки через наскрізні змістові лінії «Екологічна безпека та сталий розвиток», «Громадянська відповідальність», «Здоров'я і безпека», «Підприємливість та фінансова грамотність». Екологічний компонент також передбачено у змісті усіх предметів професійно-теоретичної і професійно-практичної підготовки.

Багатоаспектна проблема формування екологічної компетентності учнів потребує застосування різноманітних педагогічних технологій, серед яких важливе місце, на наш погляд, посідають технології проєктного навчання.

На думку вчених, навчальна проєктна діяльність у закладах професійної (професійно-технічної) освіти – це «навчально-пізнавальна самостійна діяльність учнів за участі педагога як координатора, спрямована на результат, що досягається завдяки розв'язанню теоретично чи практично значущого для них фахового завдання» (Аніщенко та ін., 2018).

Як показує досвід, позитивно мотивують пізнавальну діяльність учнів створення інформаційних, практико-орієнтованих, дослідницьких, творчих проєктів, робота з різними джерелами інформації, застосування інформаційно-комунікаційних технологій для створення, пошуку, обробки, обміну інформацією під час виконання практичних і лабораторних робіт. Методи інтегрування допомагають зрозуміти, що отримані знання з попередніх курсів біології та інших предметів можуть знадобитися будь-коли з метою формування в учнів гуманістичних поглядів на природу, сучасних уявлень про її цілісність і розвиток (Брик, 2020).

Проєктна технологія є інтегрованим компонентом підготовки майбутніх робітників, використання якої дозволяє реалізовувати міжпредметний та системно-діяльнісний підхід до організації освітнього процесу в училищі, під час якого учні набувають можливості застосовувати знання і уміння, отримані при вивченні усіх навчальних предметів та на різних етапах навчання й інтегрувати їх у практичну діяльність.

Обираючи тематику екологічних проєктів, ми орієнтуємося на актуальність проблеми в регіоні, практичний зв'язок із життям та обраний напрям підготовки майбутніх робітників. Результати виконаних проєктів майбутніми працівниками сфери послуг та туризму завжди є відчутними: якщо це теоретична проблема – конкретне її рішення, якщо практична – результат, готовий до впровадження. Цікавими для наших учнів є проєкти з дослідження екологічного стану навколишнього середовища. Ученицею училища Чернявською В. А. (науковий керівник Брик Ю. Р.) протягом 2019, 2020 років проведено дослідження за темою «Біоіндикація техногенного забруднення повітря м. Тернополя». Дослідження стану атмосферного повітря здійснювалось за допомогою ліхеноіндикації. У результаті дослідження встановлено, що екологічну ситуацію повітряного басейну м. Тернополя визначають наступні основні джерела забруднюючих речовин: автотранспорт – 72%, промислові об'єкти й комунально-побутове господарство – 28%; обґрунтовано

вплив техногенного забруднення околиць м. Тернополя на основі реакції вищих рослин і лишайників.

Високу ефективність у формування екологічної компетентності майбутніх працівників сфери послуг та туризму мають такі форми організації проєктів, як екологічна стежка та колективні творчі справи. Інформаційно-ініціативна група з учнів які здобувають професії «Агент з організації туризму», «Флорист» були задіяні для проєктування екологічної стежки «Урбанізована флора». За підсумками проведення обласного конкурсу на кращу методичну розробку екологічної стежини у номінації «Флористична» екологічна стежина «Урбанізована флора» зайняла перше місце у конкурсі (Брик, 2023).

В училищі формується освітнє екологічно усвідомлене середовище, де майбутні кравці, флористи та перукарі разом із педагогами втілюють екологічні проєкти й задуми (проєкти «У стилі еко») в цікаві екологічні ініціативи - флористичні колекції одягу: еко колекції одягу «Видатні жінки України» та «Лісова пісня». Використовуючи рослинні природні матеріали, учасники проєктів зосереджують увагу громадськості на проблеми забруднення навколишнього середовища та раціональне використання природніх ресурсів.

Національний реєстр рекордів України у 2021 році зафіксував рекорд «Найбільша кількість декоруючих екоелементів у колекції одягу «Лісова пісня»» Тернопільського ВПУ сфери послуг та туризму. Під час організації освітнього процесу в училищі дотримується правило трьох R (Reduce, Reuse, Recycle), що з англійської перекладається «скоротити споживання, використовувати повторно, переробляти».

З метою відмови від одноразових пакетів, майбутні кравці пропонують використовувати багаторазові полотняні сумки, які виготовляють під час виробничого навчання. Реалізуючи проєкт «У стилі еко», майбутні закрійники під керівництвом досвідчених педагогів застосовують ідеї апсайклінгу в одязі, а саме в переробці чоловічих сорочок в абсолютно нові та оригінальні жіночі блузи.

Отже, багатий педагогічний досвід педагогічного колективу училища свідчить, що формування екологічної компетентності майбутніх працівників сфери послуг та туризму шляхом використання проєктних технологій навчання активізує пізнавальну діяльність учнів як до вивчення предметів так і до обраної професії, розвиває у них творчу самостійність, забезпечує поєднання індивідуальної та колективної діяльності. Успішна реалізація процесу формування екологічної компетентності можлива лише в системному, багатоаспектному освітньому процесі, узагальнюючи та інтегруючи знання, отримані з різних джерел у процесі теоретичного і практичного навчання. Екологічна компетентність в сукупності з професійною допоможе майбутнім робітникам здобути позитивні результати у професійній діяльності та в особистому житті.

Список посилань

Аніщенко, В. М., Артюшина, М. В., Герлянд, Т. М., Кулалаєва, Н. В., & Шимановський, М. М. (2018). *Проектна діяльність учнів професійно-технічних навчальних закладів: тренінг-курс: навч. посібник*. Полісся.

Білецька, Г. А. (2013). Екологічна компетентність майбутнього фахівця аграрника. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України ім. Б. Хмельницького. Педагогічні та психологічні науки*, 2(67), 24-30.

Брик, Ю. Р. (2020, Квітень 09-10). Інноваційні методи і прийоми формування ключових та предметних компетентностей учнів при викладанні біології. *Розвиток професійної майстерності педагога в умовах нової соціокультурної реальності: матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф., м. Тернопіль*, 47-51.

Брик, Ю. Р., & Фурка, Л. Б. (2023). Екологічна стежина ТВПУ сфери послуг та туризму «Урбанізована флора». In *Прикладні аспекти формування екологічного освітнього середовища через призму діяльності екологічних стежин: методичний посібник*, (с. 61-82). Тернопільський ОКІППО.

Верховна Рада України. (2019, Лютий 28). *Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року: Закон України*. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19#Text>

Лукашенко, Т. Ф. (2013). Екологічна компетентність як важливий чинник професіоналізму студентів. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія: Педагогіка. Психологія. Філософія*, 192 (2), 349-355.

Лук'янова, Л. Б. (2009). Формування екологічної компетентності у контексті професійної підготовки фахівців. *Професійна освіта: педагогіка і психологія*, XI, 119-125.

Радкевич, В. (2016). Екологічна складова професійної освіти в Україні. *Професійно-технічна освіта*, 4, 39-42.